

นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล. (2550). การศึกษาความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นพหุระดับปัจจัยภาวะผู้นำ ปัจจัยกลุ่มสาระการเรียนรู้ และปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อเครือข่ายการแลกเปลี่ยนทางสังคมในที่ทำงานและตัวแปรผลทางด้านจิตพิสัยของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาสลักษณ์ ชิววัณลี, ว่าที่ร้อยตรี ดร.มนัส บุญประกอบ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.องอาจ นัยพัฒน์.

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและทดสอบแบบจำลองพหุระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภาวะผู้นำ กลุ่มสาระการเรียนรู้ และปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อเครือข่ายการแลกเปลี่ยนทางสังคมในที่ทำงานและตัวแปรผลทางด้านจิตพิสัยของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างคือครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ คณิตศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร 844 คน และหัวหน้ากลุ่ม 185 คน จากโรงเรียน 64 โรงเรียน เครื่องมือวัดในการวิจัยคือแบบสอบถาม 2 ฉบับ คือ แบบสอบถามสำหรับครูและแบบสอบถามสำหรับหัวหน้ากลุ่ม แต่ละฉบับประกอบด้วยแบบวัดตัวแปรทั้งหมด 16 แบบวัด ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นแบบสอดคล้องภายในของแบบสอบถามสำหรับครูมีค่าอยู่ระหว่าง .800 ถึง .979 และของหัวหน้ากลุ่มมีค่าอยู่ระหว่าง .732 ถึง .954 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ห่าวบา (WABA) ในการทดสอบระดับการวิเคราะห์ของตัวแปรการวิจัย และทดสอบแบบจำลองพหุระดับโดยใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นพหุระดับ (Multilevel Structural Equation Modeling) ด้วยวิธีประมาณค่าแบบ MLR (Maximum Likelihood with Robust Statistics)

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยนมีระดับการวิเคราะห์เป็นระดับรายบุคคล และเป็นลักษณะภาวะผู้นำที่เกิดจากการประมวลสารสนเทศ เนื่องจากตัวแปรการวิจัยอื่นที่ครูเป็นผู้ให้ข้อมูลมีระดับการวิเคราะห์เป็นรายบุคคลเช่นเดียวกัน ดังนั้นการวิเคราะห์แบบจำลองจึงแยกออกเป็นแบบจำลองของครูและหัวหน้ากลุ่มโดยใช้คะแนนตัวแปรปัจจัยทางด้านหัวหน้ากลุ่มและทางด้านกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามการรับรู้ของครูและหัวหน้ากลุ่ม ผลการวิเคราะห์แบบจำลองพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรของแบบจำลองทั้งสองแตกต่างกัน แต่ผลที่พบเหมือนกันก็คือ ค่าเฉลี่ยตัวแปรในแบบจำลองแตกต่างกันไปตามระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ประสบการณ์การได้รับการพัฒนาเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อเครือข่ายการแลกเปลี่ยนทางสังคมทั้ง 3 ประเภท โดยมีการแลกเปลี่ยนระหว่างครูกับหัวหน้ากลุ่มเป็นศูนย์กลางที่ส่งอิทธิพลต่อการแลกเปลี่ยนอีกสองประเภท นอกจากนี้การแลกเปลี่ยนทางสังคมยังมีอิทธิพลต่อตัวแปรผลทางด้านจิตพิสัยทั้งสามตัวแปร ความพึงพอใจในงานมีบทบาทช่วยลดความเหนื่อยหน่ายของครูและหัวหน้ากลุ่ม ความเหนียวแน่นของกลุ่มมีอิทธิพลต่อเครือข่ายการแลกเปลี่ยนทางสังคมและตัวแปรผล

ทางด้านจิตพิสัย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีประสิทธิภาพทางบวกเหนือกว่าภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยน เนื่องจากมีอิทธิพลทางบวกโดยตรงต่อความพึงพอใจในงาน บรรยากาศความยุติธรรม และความเหนียวแน่นของกลุ่ม หัวหน้ากลุ่มที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีแนวโน้มที่จะใช้ฐานอำนาจส่วนบุคคลและไม่ใช้กลวิธีการใช้อิทธิพลแบบแข็ง ผลที่พบแตกต่างระหว่างแบบจำลองทั้งสองก็คือ สำหรับหัวหน้ากลุ่มแล้ว ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ปัจจุบันเป็นตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคลอีกตัวแปรหนึ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากมีอิทธิพลทางบวกต่อการแลกเปลี่ยนทางสังคมระหว่างหัวหน้ากลุ่มกับครูในกลุ่ม รวมทั้งยังมีอิทธิพลทางบวกร่วมกันกับประสบการณ์การได้รับการพัฒนาต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางบวกต่อความเหนียวแน่นของกลุ่ม ในขณะที่ในแบบจำลองของครูจะเป็นตัวแปรประสบการณ์การได้รับการพัฒนาที่มีอิทธิพลทางบวกต่อความเหนียวแน่นของกลุ่ม

ผลการวิจัยนี้นำไปสู่ข้อเสนอแนะทางทฤษฎีสนับสนุนความสำคัญของระดับการวิเคราะห์ที่มีต่อการตีความปรากฏการณ์ภาวะผู้นำ รวมทั้งสนับสนุนแนวคิดภาวะผู้นำแบบมัลติเพล็กซ์ (Multiplex of leadership) ที่ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับตัวแปรต่างๆ ไม่จำเป็นต้องมีระดับการวิเคราะห์เดียวกันแม้ว่าจะมาจากทฤษฎีเดียวกันก็ตาม แม้ว่าจะงานวิจัยนี้จะพบว่ามีบางความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นที่ระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้และระดับโรงเรียน แต่ระดับการวิเคราะห์ของทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบริบทสังคมไทยยังจำเป็นต้องอาศัยงานวิจัยเชิงประจักษ์รองรับให้มีความหนักแน่นมากกว่านี้ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้ได้ปูทางไปสู่แนวการวิจัยใหม่ของการศึกษาภาวะผู้นำในสังคมไทยให้หันมาสู่ประเด็นของระดับการวิเคราะห์และแนวโน้มการวิจัยแบบพหุระดับ บทบาทสำคัญของประสบการณ์การได้รับการพัฒนาที่มีต่อเครือข่ายการแลกเปลี่ยนทางสังคมนำไปสู่ข้อเสนอแนะต่อผู้บริหารโรงเรียนให้มอบหมายงานที่ทำทนายและจัดการฝึกอบรมพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากประสิทธิผลทางบวกของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่า ผู้บริหารจึงควรอบรมและพัฒนาภาวะผู้นำนี้ให้กับหัวหน้ากลุ่ม นอกจากนี้ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความแตกต่างในการรับรู้ระหว่างครูกับหัวหน้ากลุ่ม รวมทั้งการแลกเปลี่ยนทางสังคมระหว่างครูกับหัวหน้ากลุ่มที่เป็นศูนย์กลางนำไปสู่การแลกเปลี่ยนทางสังคมอีกสองประเภท นอกเหนือจากการฝึกอบรมต่างๆ แล้ว ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างครูกับหัวหน้ากลุ่มด้วย จะช่วยให้การแลกเปลี่ยนและความสัมพันธ์ระหว่างครูกับหัวหน้ากลุ่มดีขึ้น ส่งผลให้ครูและหัวหน้ากลุ่มมีความสุขในการทำงานและมีความผูกพันต่อโรงเรียนมากขึ้น